

TÍNH CÁCH NGƯỜI VIỆT NAM VỚI QUÁ TRÌNH HỘI NHẬP

Vũ Anh Tuấn

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh.

Nằm trong khu vực Đông Nam Châu Á, thuộc nhóm các nước ASEAN, song Việt Nam trong tiến trình hội nhập khu vực vẫn bảo tồn những sắc thái riêng. Một trong những yếu tố tạo nên “sắc thái Việt Nam” là con người Việt Nam với những nét tính cách đặc trưng. Điều đó có ảnh hưởng không chỉ tích cực đến quá trình hợp tác và hội nhập của nước ta với cộng đồng các nước mà còn có những hạn chế nhất định, đặc biệt trong xu thế cạnh tranh và phát triển giữa các quốc gia hiện nay. Tìm hiểu những nét tích cực và những hạn chế của tính cách người Việt Nam trong quá trình hội nhập là ý tưởng chủ đạo của bài viết.

Khái niệm “Tính cách” người Việt được phân tích trong bài viết với nghĩa như một quá trình hình thành, một “căn tính” - “bản tính”, “tính đại diện” tạo nên “cốt cách” phân biệt người Việt Nam với người các quốc gia dân tộc khác. Đã có nhiều tác giả, nhiều công trình và bài viết đề cập đến tâm lý, bản tính, tính cách người Việt từ nhiều góc độ. Ví dụ: *Suy nghĩ về “tâm lý dân tộc”* - Nguyễn Khắc Dương; *Tâm lý dân tộc hướng về chữ nhân hoà* - Cố GS. Nguyễn Hoàng Phương; *Nét nổi bật trong bản tính dân tộc Việt Nam* - Trần Hiệp; *Tâm lý dân tộc với cuộc cải cách hành chính hiện nay* - Đỗ Thái Đồng; *Óc tổ chức của người Việt* - Nguyễn Thanh Bình; *Yếu tố huyết thống trong tâm lý cộng đồng dân tộc* - Nguyễn Đức Thạc; *Bản tính dân tộc - đôi điều cảm nhận từ góc nhìn hoạt động* - Nguyễn Như Chiến; *Tư tưởng cục bộ - tảng đá cản đường tiến lên của Dân tộc* - Nguyễn Đắc Xuân; *Về những thói hư tật xấu của người Việt cổ truyền* - Cố GS. Trần Quốc Vượng; *Tính cách người Việt trong cuộc kháng chiến chống Mỹ* - Huỳnh Nghi v.v...

Có một điểm khái quát chung trong các công trình của các nhà khoa học trên về tâm lý người Việt truyền thống ở một số đặc tính cơ bản như:

- Trọng tình cảm (trọng tình hơn trọng lý);
- Đề cao cộng đồng;

- Tính nhân văn biểu hiện qua trọng đức, trọng nghĩa, trọng lễ, trọng văn.

Chúng tôi cho rằng, tính cách người Việt được hình thành trên cơ sở những đặc tính tâm lý cơ bản trên. Tính cách ấy vừa có mặt tích cực vừa có những hạn chế đối với tiến trình hoạt động và phát triển nói chung.

- *Mặt tích cực:*

+ Trọng tình cảm - thể hiện qua tình yêu: yêu quê hương, đất nước, yêu con người, yêu lao động; qua ứng xử với mọi người: trung hậu, gắn bó, vị tha, nhân ái...

+ Đề cao cộng đồng - Dễ liên kết, tập hợp lực lượng, xây dựng khối đoàn kết, thống nhất...

+ Biểu hiện nhân văn:

* Trọng đức: hướng thiện, bài ác, trọng chuẩn mực xã hội...

* Trọng nghĩa: yêu chính nghĩa, trọng lẽ phải, ưa sự công bằng...

* Trọng lễ: trọng lễ nghi, phép tắc...

* Trọng văn: Cầu thị, ham học hỏi, hay chữ nghĩa, ưa hiểu biết, “tôn sư, trọng đạo”...

Những nét tính cách trên tạo thuận lợi cho xu hướng hoà nhập, dễ hình thành cũng như thu hút được cảm tình của các đối tác trên thế giới.

- *Nét hạn chế:*

+ Trong xã hội cũ, người Việt Nam có biểu hiện đề cao cộng đồng, coi trọng tập thể hơn cá nhân. Dẫn đến thiếu tinh thần trách nhiệm cá nhân “Cha chung không ai khóc”, hoặc lợi dụng tập thể - cộng đồng để vụ lợi cá nhân, kìm hãm sáng tạo cá nhân, không tôn trọng cá tính. Kết cấu tổ chức cộng đồng còn mang tính chất làng xã cổ truyền, dẫn đến cách thức tổ chức thiếu chặt chẽ, lỏng lẻo, phân hoá, cục bộ, bản vị, phường hội, mất đoàn kết, mâu thuẫn nội bộ... Ngày nay, những biểu hiện này đã giảm nhiều, song không phải không còn ảnh hưởng.

+ Trọng lễ cực đoan thường dẫn đến bệnh hình thức, nặng lễ nghi, lãng phí thời gian...

+ Trọng văn phiến diện có khuynh hướng đề cao bằng cấp, thích làm thầy hơn làm thợ, xa rời thực tế...

Những nét tiêu cực của tính cách nêu ở trên làm chậm sự phát triển của đất nước, ảnh hưởng tới vị thế của nước ta trong quá trình hoà nhập.

Trước xu thế toàn cầu hoá hiện nay, sự thống nhất trong đa dạng là vấn đề có tính nguyên tắc và cần được tôn trọng đối với các quốc gia tham gia hội nhập. Điều đó đặt ra cho người Việt Nam chúng ta vấn đề là phải biết kết hợp giữa giữ gìn và phát huy những gì gọi là truyền thống với tiếp thu tinh hoa của các nước, biết kết hợp giữa truyền thống với hiện đại một cách có chọn lọc để không lạc lõng giữa thế giới mà vẫn giữ được bản sắc của mình.

Tóm lại, nhận định, khảo cứu tính cách người Việt Nam hôm nay trong quá trình hội nhập là một vấn đề cần thiết có giá trị khoa học và thực tiễn, đáp ứng xu thế xã hội trước những chuyển đổi của nước ta trong thời kỳ phát triển mới. Song đây cũng là vấn đề không ít khó khăn và phức tạp trong quá trình tìm kiếm, nghiên cứu.